

โลกแห่งความลวง ความจริง และความมหัศจรรย์ของพุทธศักราชอัสดง
กับทรงจำของทรงจำของแมวกุหลาบดำ

The World of Illusion and Truth with the Magic of Phutthasakkarat Assadong
(The Sunset Era) with the Memory of the Memory of Rose Black Cat

อรอำไพ นับสิบ¹

E-mail: o.nabsib@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคตินิยมหลังสมัยใหม่โดยใช้กรอบแนวคิดของฌ็อง ฟร็องซัว ลีเยวตาร์ด ช่วยตั้งคำถามต่อเรื่องเล่ากระแสหลักในนวนิยายเรื่องพุทธศักราชอัสดงกับทรงจำของทรงจำของแมวกุหลาบดำ และลักษณะประวัติศาสตร์นิยมแนวใหม่ซึ่งใช้กรอบแนวคิดของมิเชล ฟูโกต์ ช่วยในการมองประวัติศาสตร์ที่ไม่แนบสนิทเป็นเนื้อเดียวกันแต่มีรอยแตกของความไม่ต่อเนื่องในนวนิยายเรื่องพุทธศักราชอัสดงกับทรงจำของทรงจำของแมวกุหลาบดำ ผลการศึกษาพบว่า คตินิยมหลังสมัยใหม่ปรากฏแนวคิดความจริง-ความลวง อันยกย่องผ่านเรื่องเล่าของครอบครัวตระกูลตั้งและคนในสังคมกับการรับรู้ความจริงความลวง โดยความจริงคือสิ่งที่คนยอมรับว่าเป็นความจริง โดยมีทั้งความจริงในรูปแบบความเชื่อและความจริงเชิงประจักษ์ อิทธิพลของสื่อที่สามารถสร้างความจริงให้คนยอมรับว่าจริงโดยยังมีต้องมีการประจักษ์ และการผสมผสานรูปแบบวรรณกรรม ตลอดจนลักษณะสำนึกนิยมหัศจรรย์ (Magical Realism) ปรากฏลักษณะความมหัศจรรย์ (Magicism) เป็นเนื้อเดียวกับลักษณะสำนึกนิยมนิยาม (Realism) วงจรที่เกิดขึ้นซ้ำๆ กับสมาชิกในครอบครัวตระกูลตั้ง ลักษณะประวัติศาสตร์นิยมแนวใหม่ปรากฏลักษณะการทวนกระแสว่าคนจีนในไทยมิได้ประสบความสำเร็จและไม่ได้มีสำนึกของความเป็นไทย ปฏิเสธที่จะกลืนกลายกับแผ่นดินไทย การให้ภาพของประวัติศาสตร์ที่ต่างออกไปจากกระแสหลักหรือไม่ได้มีการบันทึกไว้ ซึ่งนำไปสู่การตั้งคำถามต่อเรื่องเล่าทางประวัติศาสตร์ การสร้างให้เรื่องเล่าความทรงจำปัจเจกบุคคลในระดับครอบครัวกลายมาเป็นประวัติศาสตร์สังคมได้โดยผ่านสื่อสารนิเทศ ตลอดจนชนบทการเล่าเรื่องแบบนิทานและความทรงจำที่แหวนเวียนและลักษณะพรั่นเลือนของตัวละครผู้เล่าและผู้ฟังเรื่องเล่า ส่งผลให้เกิดการตั้งคำถามกับความเป็นเอกภาพของความทรงจำและประวัติศาสตร์

คำสำคัญ: คตินิยมหลังสมัยใหม่ ประวัติศาสตร์นิยมแนวใหม่ นวนิยาย

Abstract

The aim of this paper is to study the Postmodernism elements in “Phutthasakkarat Assadong (The Sunset Era) With the Memory of the Memory of Rose Blackcat” through Jean-François Lyotard’s philosophy and raise the questions regarding the mainstream narratives in the story. The New Historicism elements in the same novel are also analyzed with the use of Michel Foucault’s philosophy which helps with the perception of the discontinuous series of history in the novel. The study found that Postmodernism raises the concept of truth and distorted illusion through the story of the Tang family. Along with the society’s perception of truth, where the truth is what people accept and agree as truth. This includes truth in the form of faith and empirical truth. With its influence, the media can create truths that would be accepted as true by the people without having any real experience. As well as the blending of literary styles. Magicism and Realism integrating together appears the Magical Realism, the recurring cycle of the Tangs. New Historicism appears to be a countertrend that Chinese people in Thailand are not successful and do not hold the sense of Thai identity, as they refuse to be assimilated with Thailand. The portrayal of history which differs from the mainstream depiction and the unrecorded history have led to the questioning of the historical narratives. The ability to turn stories and individual memories on the familial level into social history through the informative media, as well as the storytelling of fables, narratives, and fuzzy memories of the characters, the narrators, and the listeners, have raised the questions regarding the unity of memory and history.

Keywords: postmodernism, new historicism, novel

¹ อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

ความเป็นมาของปัญหา

นวนิยายเป็นบันเทิงคดีประเภทหนึ่ง พื้นที่การสื่อสารแห่งนี้มีความพิเศษในการสร้างโลกที่มีขอบและตรรกะภายในขึ้นมา กระนั้นยังมองได้อีกว่านวนิยายสัมพันธ์กับโลกภายนอก กระบวนการของการอ่านอาศัยเวลาในการคิดทำความเข้าใจฝึกฝนให้ผู้อ่านใคร่ครวญอย่างลึกซึ้ง ความหมายความเข้าใจที่ผู้อ่านได้จากการอ่านมิได้จำกัดสุดแต่วิถีทางในการคิดและทำความเข้าใจอาจเรียก การทำความเข้าใจผ่านกรอบให้เด่นชัดนั้นเป็นการอาศัยแนวคิดทฤษฎีที่จะนำมาช่วยในการอ่าน ผู้เขียน(วีรพร)กับแนวคิดหรือกระบวนการทำงานจนนำมาสู่การสร้างนวนิยายเรื่องนี้เกิดจากความหวังให้ผู้อ่านเข้าใจสิ่งเล็กๆ ขยายสู่ความเข้าใจในระดับกว้างขึ้น ผ่านการอ่านบันเทิงคดี วีรพรเคยให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “พอแมร์รักลูกไม่เท่ากันไง เรื่องเล็กๆ น้อยๆ ที่เป็นสามัญสำนึกที่คุณสามารถเข้าใจเรื่องนี้ได้ แล้วเมื่อคุณสามารถเข้าใจเรื่องเล็กๆ ได้ คุณก็เข้าใจเรื่องใหญ่ได้ เราหวังว่าคุณจะร้องให้กับทุกคนที่ได้รับความยุติธรรม” (จิระเดช โอภาสพันธ์วงศ์, 2562) รางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน (ซีไรต์) (S.E.A. Write Award) ประจำปี 2561 ประกาศให้นวนิยายเรื่อง *พุทธศักราชอัสตงกับทรงจำของทรงจำของแมวกุหลาบดำ* ได้รางวัลซีไรต์ ส่งผลให้วีรพร นิติประภา ผู้ประพันธ์นวนิยายเรื่องนี้เป็นนักเขียนหญิงดับเบิลซีไรต์คนแรกของประเทศไทย ส่วนหนึ่งของคำประกาศของคณะกรรมการตัดสินกล่าวว่า “นำเสนอเรื่องเล่าของชาวจีนโพ้นทะเลด้วยมุมมองใหม่ การต่อสู้ของชีวิตในแต่ละรุ่นของครอบครัวใหญ่ เล่าคู่ขนานไปกับเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและสังคมทั้งของไทยและจีน ซึ่งส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและชะตากรรมของตัวละครแต่ละตัว นวนิยายเรื่องนี้โดดเด่นในการใช้ความทรงจำและประวัติศาสตร์ความรู้สึกส่วนบุคคลซึ่งกลายเป็นความทรงจำร่วมของสังคม มีทั้งเรื่องที่เลือกจะเล่าและเรื่องที่เลือกจะลืม แหว่งวินและคลุมเครือ” ช่วยจับจุดเน้นให้เกิดการศึกษาประเด็นความทรงจำและเรื่องเล่าชาวจีนพลัดถิ่นที่ถูกนำเสนอด้วยมุมมองใหม่ในนวนิยาย จากที่กล่าวมาจึงสนใจศึกษาในประเด็นเกี่ยวกับคตินิยมหลังสมัยใหม่และประวัติศาสตร์นิพนธ์แนวใหม่ ผลที่จะเกิดขึ้นจากการศึกษาวิเคราะห์ครั้งนี้ ประวัติศาสตร์นิพนธ์แนวใหม่ทำให้มองวรรณกรรมมิใช่เป็นแค่ผลิตผล(passive) ในแบบประวัติศาสตร์นิพนธ์เก่า(old historicism) แต่เห็นบทบาทผู้กระทำ(active) ในการนำเสนอประวัติศาสตร์ผ่านรูปแบบวรรณกรรมที่ต่างจากวาทกรรมประวัติศาสตร์กระแสหลัก จึงเป็นเหตุผลของการศึกษาครั้งนี้เพื่อให้เกิดพื้นที่ในการอ่านทำความเข้าใจวรรณกรรมเข้ากับบริบทประวัติศาสตร์ โดยตระหนักถึงกรอบวาทกรรมซึ่งพยุขุดความคิดความเชื่ออันเอาไว

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาคตินิยมหลังสมัยใหม่โดยใช้กรอบแนวคิดของฌ็อง-ฟร็องซัว เลียวยาร์ด ช่วยตั้งคำถามต่อเรื่องเล่ากระแสหลักในนวนิยายเรื่อง *พุทธศักราชอัสตงกับทรงจำของทรงจำของแมวกุหลาบดำ*
2. เพื่อศึกษาลักษณะประวัติศาสตร์นิพนธ์แนวใหม่ซึ่งใช้กรอบแนวคิดของมิเชล ฟูโกต์ ช่วยในการมองประวัติศาสตร์ที่ไม่แบบสนิทเป็นเนื้อเดียวกันแต่มีรอยแตกของความไม่ต่อเนื่องในนวนิยายเรื่อง *พุทธศักราชอัสตงกับทรงจำของทรงจำของแมวกุหลาบดำ*

วิธีดำเนินการศึกษา

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ใช้ระเบียบการศึกษามีขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิด(ทฤษฎี)ที่สามารถนำมาใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ได้
2. อ่านวรรณกรรมที่อยู่ในขอบเขตการศึกษาและนำมาคิดวิเคราะห์และอธิบายภายในกรอบคตินิยมหลังสมัยใหม่และประวัติศาสตร์นิพนธ์แนวใหม่
3. นำเสนอผลการศึกษาในรูปแบบบทความวิชาการ

ผลการศึกษา

1. คตินิยมหลังสมัยใหม่ปรากฏแนวคิดความจริง-ความลวง อันยอกย้อนผ่านเรื่องเล่าของครอบครัวตระกูลตั้งและคนในสังคมกับการรับรู้ความจริงความลวง โดยความจริงคือสิ่งที่คนยอมรับว่านี่คือความจริง โดยมีทั้งความจริงในรูปแบบความเชื่อและความจริงเชิงประจักษ์ อิทธิพลของสื่อที่สามารถสร้างความจริงให้คนยอมรับว่าจริงโดยยังต้องมีประสบการณ์จริง

- 1.1 คตินิยมหลังสมัยใหม่ “ลักษณะเด่นของแนววิเคราะห์แบบหลังสมัยใหม่คือการต่อต้านวิถีคิดที่เน้นความเป็นสากลและบรรดาทฤษฎีเหมารวมแบบต่างๆ หรือที่ลีโยตาร์ดเรียกว่า ‘เรื่องเล่าขนาดใหญ่’ (university, meta-narrative and generality)” (ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, 2554: 99) สามารถอภิปรายกลวิธีการประพันธ์เพื่อต่อต้านเรื่องเล่าขนาดใหญ่ได้ 6 ข้อด้วยกัน (เดวิด ลอดจ์ (David Lodge) อ้างถึงใน สุรเดช โชติอุดมพันธ์) สรุปได้ดังนี้ “1) ความขัดแย้ง จะเกิดขึ้นเมื่อผู้เขียนจงใจประพันธ์ตัวบทให้สับสนและมีความขัดแย้งกันเอง 2) การแตกแขนง การที่ตัวบทนำเสนอเหตุการณ์ที่แตกแขนงออกไปหลายเหตุการณ์ ทำให้เห็นถึงความซับซ้อนของเหตุการณ์ที่อาจจะเกิดขึ้นได้ 3) ความไม่ต่อเนื่อง การจงใจทำให้เรื่องเล่าเกิดสะดุด ชะงัก ไม่ต่อเนื่อง ทำให้ตัวบทเป็น

ส่วนเสี้ยว ไม่มีเอกภาพ 4) การสุม ให้ผู้อ่านเลือกที่จะอ่านตัวบทในแบบสุม อาทิตามลำดับของเลขบทหรือตามลำดับที่นักเขียนเสนอซึ่งไม่ได้เรียงตามลำดับเลขบท 5) ความลึกลับ ใช้โวหารเปรียบเทียบจนเกินความพอดี 6) การลึกลับ ผู้เขียนเล่นกับระดับโลกของเรื่องแต่งและโลกของความเป็นจริง ให้คนที่มีอยู่จริงเข้าไปปรากฏในงานวรรณกรรม” (สุเรศ โขติอุตมพันธ์, 2560: 147-151)

เมื่อพิจารณาแนวคิดที่ว่า “วรรณกรรมของคตินิยมหลังสมัยใหม่เป็นเรื่องแต่งเกี่ยวกับเรื่องแต่งที่มีนัยเกี่ยวกับการเขียนประวัติศาสตร์ (historiographic metafiction) ซึ่งเป็นบันเทิงคดีที่มีการใช้หรืออ้างอิงตัวละครหรือเหตุการณ์ที่มีอยู่จริงในประวัติศาสตร์ แต่มีการจงใจเล่น พลิกผัน หรือจัดการต่างๆ เพื่อแสดงให้เห็นถึงความยอกย้อนของการนำเสนอ” (สุเรศ โขติอุตมพันธ์, 2560: 146) การวิเคราะห์พบเหตุการณ์ที่มีอยู่จริงในประวัติศาสตร์ได้ปรากฏอยู่ในนวนิยายพุทธศักราชสอดคล้องกับทรงจำของทรงจำของแมวกุหลาบดำ และมีการจงใจใส่เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่ไม่มีอยู่จริงและทำให้แนบเนียนกลมกลืนไปกับเหตุการณ์ที่มีอยู่จริงตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือเหตุการณ์น้ำท่วมใหญ่ที่ประเทศจีน ในส่วนเหตุการณ์ที่มีอยู่จริงในประวัติศาสตร์ก็เป็นภาพคู่ขนานกับการสร้างเรื่องเล่าของครอบครัวตระกูลตั้งจากความทรงจำที่ยายศรีเล่าให้หนูดาวฟัง ภาพแห่งความทรงจำของตระกูลนั้นได้หลอมกลายมาเป็นประวัติศาสตร์ร่วม ซึ่งเป็นการพลิกการนำเสนอจากการแบ่งขั้วประวัติศาสตร์และวรรณกรรม(เรื่องแต่งหรือเรื่องเล่า) ออกจากกันให้กลายเป็นเรื่องราวที่มีความเชื่อมซ้อนกัน

1.2 โลกของความลวงและความจริงในนวนิยาย ตัวละครในนวนิยายได้แสดงออกถึงความจริง(เกี่ยวกับความเป็นจริง) ตามที่ตัวละครยอมรับว่านี่คือความจริงตามรูปแบบความเชื่อ ทวดเสียมได้แต่แต่งตัวเหมือนคนจีนแต่ไม่รู้ว่าเป็นอย่างไร “ยายทวดเสียมก้มหน้าก้มตาต่อสู้อับการมาถึงของหม่อมมัยไปตามลำพังเงียบๆ จดจ่อใจกับการจะอพยพไปตั้งรกรากบนแผ่นดินใหญ่ในฐานะเมียคนโต ผู้มีสิทธิ์สมบูรณ์เหนืออาณาจักรบ้าน พยายามพัฒนาตนให้มีอารยะกว่าเมียสาวลูกชานา ผักเวียนเขียนอ่านภาษาแต่จิว หัดฟังเพลงที่ฟังมาในวีรร้องของงานแผ่นเสียงจากเซียงไฮ้ พยายามชินกับการใส่เสื้อผ้องเข้าอันแสนจะอึดอัด” (วีรพร นิติประภา, 2561: 171)

การประกอบสร้างความจริง ความจริงคือสิ่งที่คนยอมรับว่านี่คือความจริง โดยเป็นความจริงในรูปแบบความเชื่อ ตัวละครไม่ได้รู้ต้นสายปลายเหตุของการกระทำที่แท้จริงแต่จากการรับสารถูกหล่อเลี้ยงด้วยความเชื่อบางอย่างและรับเอาความเชื่ออันนั้นว่าเป็นความจริง ตัวอย่างที่เห็นได้จาก *ฝั่งมุย* ภรรยาที่ประเทศจีนได้รับจดหมายและรูปถ่ายครอบครัวจาก *ทวดเสียม* ภรรยาหลวงที่ประเทศไทย โดยฝั่งมุยรับเอาความจริงที่ว่าจดหมายและรูปถ่ายครอบครัวนี้คือสมบัติล้ำค่าแสนอบอุ้นกระทั่งในวันสุดท้ายของชีวิต “หลายปีต่อมาในวันที่หลอนตาย หลอนก็สิ้นลมไปโดยมีรูปถ่ายครอบครัวไม่เคยพบหน้ากับจดหมายสิบหกแผ่นกระดาษนั้นวางแนบออกราวกับสมบัติล้ำค่าที่ต้องการจดจำนำติดตัวไปยังชีวิตหน้า” (วีรพร นิติประภา, 2561: 88) ความจริงที่ได้รับการยอมรับและเชื่อโดยสนิทใจนี้ต่างจากเจตนาตั้งต้นของทวดเสียมในฐานะภรรยาหลวงที่ต้องการจัดการภรรยาที่รู้ตำแหน่งแห่งที่ของตน

อีกทั้งความจริงคือสิ่งที่คนยอมรับว่านี่คือความจริง โดยมีรูปแบบความจริงเชิงประจักษ์ ด้วยประสาทสัมผัสที่เห็นด้วยตนเองจริง ดังตัวอย่างตอนที่ตาดเนียร “เห็นบ๊วยใบเหาะเหินเดินอากาศในรกในพงอยู่หนา ไผ่จากต้นออกกว่าอากาศยังกะว่าน้ำไปจับอีกต้น วนๆ เวียนๆ สนุกสนานหัวเราะคิกคักคนเดียวอยู่นานเชียวซัรบ แล้วยังเล่าว่าตาดกิดๆ ที่บ้านเข้านอนกันหมดยังเคยเห็นบ๊วยใบขึ้นไปเดินเล่นบนหลังคาด้วยสองสามครั้ง” (วีรพร นิติประภา, 2561: 107) การเดินทางจากจินตนาการ(ความลวง) สู่ความจริง เมื่อตระหนักว่าสิ่งที่จินตนาการเอาไว้มันไม่จริง *ฮง* ลูกชายของทวดตงซึ่งไม่เคยรู้ว่ามิลูกสืบเชื้อสายอยู่ประเทศจีน ได้เดินทางกลับมาตามหาครอบครัวที่ประเทศไทย โดยวาดฝันไว้ถึงภาพอันแสนงามแต่กลับพบความจริงว่าทุกสิ่งมิได้เป็นอย่างที่จินตนาการเอาไว้ “มันไม่ได้เป็นสีเขียวอมฟ้าเหมือนในแผนที่ แต่เป็นสีฟ้าอมเทาเศร้าสร้อย ผุดโผล่แค่ครึ่งหลังแต่ชั้นสองออกมาจากใต้ทับถมจมหายของละอองสีเหลืองอ้าว *ฮา* นี่หรือ *เท่านี้เองละหรือ คือที่ทำงานแห่งจิตวิญญาณ* เขาพิมพ์มา ทวดตวลนั่งเกลือกกลิ้งร้องไห้ไม่มีตมไปจนกระทั่งเช้า และไม่ว่าจะเพียรถามเอาจากใครในเมือง ก็ไม่มีใครรู้เรื่องเกี่ยวกับบ้านหรือผู้เคยอาศัยที่นั่นหลงเหลืออยู่อีกแล้ว” (วีรพร นิติประภา, 2561: 140)

อิทธิพลของสื่อที่สามารถสร้างความจริงให้คนยอมรับว่าจริงโดยผู้รับสารยังมีต้องมมีประสบการณ์จริง “ยายทวดเสียมเองแรกเริ่มก็ไม่เคยจะเลือกรักมักซังจางสว่าง มาทีหลังโดนจรงสินตอนยังรุ่นเป่าหูเข้าบ่อยๆ ก็เริ่มไขว้เขว แต่มาฝังใจจริงๆ คือเรื่องครอบครัวคนรู้จักร้านขายจักรเย็บผ้าตรงสะพานขาวที่เมือไปไต่ยินมา ซึ่งรับเอาลูกชายเมียเมืองจีนมาเลี้ยงดูเป็นลูก พอผู้พอรตคว่ำตายกะทันหันไม่ทันแบ่งทรัพย์ ลูกห้าคนทั้งในไสนอกไส้ก็ทะเลาะแย่งสมบัติกันจนบาดหมางร้ายฉาน โดยไม่มีใครคาดคิด วันหนึ่งลูกเมียเมืองจีนที่เลี้ยงรักมาไม่ต่างกับลูกแท้ๆ ก็แอบเอายาพิษใส่อาหารให้พี่น้องกินตายคราวเดียวเกลี้ยงบ้าน *ช่างน่าสยดสยองใจนัก เอาลูกเขามาเลี้ยงเอาเมียเมืองเขามาอมก็เป็นอย่างนี้แหละ* แก่หลุดปาก” (วีรพร นิติประภา, 2561: 287-288) จะเห็นได้ว่าการเมือไปไต่ยินของทวดเสียมแล้วทักทอว่าจางสว่างอาจเป็นอย่างลูกเมียเมืองจีนคนนั้นที่แอบเอายาพิษใส่อาหารให้พี่น้องกินแล้วตายยกครัว ทั้งที่จางสว่างมิได้มีความคิดที่จะทำเช่นนั้น ทวดเสียมเชื่อว่าคือความจริงจากการไต่ยินได้ฟังมาทำให้เห็นว่าอิทธิพลของการรับข่าวสารส่งผลได้มากเพียงใดและข่าวร้ายที่ได้มาเป็นความจริงยิ่งกว่าความจริงที่เห็นด้วยตนเองเสียอีก

นอกจากนี้ยังมีการผสมผสานรูปแบบวรรณกรรม พุทธศักราชอัสดงฯ สามารถเป็นได้หลายแนววรรณกรรม กล่าวคือ มีรูปแบบของนิทาน จากการเล่าเรื่องที่ขยายศรีเล่าให้หนูดาวฟัง ของวรรณกรรมสืบสวนสอบสวน ที่ผู้อ่านจะเกิดความใคร่รู้ถึงที่มาที่ไปทำให้เกิดผล กล่าวคือ ภาพความว่างเปล่าของบ้านจากเรื่องเล่าที่เคยมีคนอยู่ในบ้าน ทำให้ค่อยๆ สาวหาที่มาที่ไปของครอบครัวที่เคยอยู่อาศัยในบ้านหลังนี้ มีลักษณะน่ากลัวสยดสยองในความตายของคนในครอบครัว ซึ่งเป็นคดีสะเทือนขวัญ จิตรไสวมาลัยผู้ส่นให้ตายไปพร้อมกัน วรรณกรรมรักโรแมนติก จากเรื่องราวความรักระหว่างจงสว่างและยี่สุน วรรณกรรมเพื่อชีวิต มีความตรามา จากเนื้อหาการก่อสร้างสร้างตัวของครอบครัวคนจีนโพ้นทะเล วรรณกรรมประวัติศาสตร์ ที่มีการเล่าเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์เทียบเคียงโดยหลายเหตุการณ์ตรงกับวันเวลาที่เกิดขึ้นจริงตามประวัติศาสตร์ได้ถูกทำให้แนบเนียนกลมกลืนไปกับครอบครัวชีวิตคนจีนโพ้นทะเลที่เข้ามาอาศัยในประเทศไทย ทั้งยังมีรูปแบบวรรณกรรมสังคมนิยมที่ความมหัศจรรย์ต่างๆ อยู่ในตระกูลชุดเดียวกันกับสังคมนิยม ในอีกแง่หนึ่งเมื่อลักษณะของวรรณกรรมหลายรูปแบบมาอยู่ในนวนิยายเล่มเดียวกัน จึงทำให้พุทธศักราชอัสดงฯ เป็นได้หลากหลายแนวพอๆ กับไม่ได้เป็นแนวได้อย่างแท้จริงเลย

1.3 ความมหัศจรรย์และสังคมนิยมที่มีลักษณะการผสมผสานรูปแบบวรรณกรรม ความเป็นสังคมนิยมที่มหัศจรรย์ (Magical Realism) ปรากฏลักษณะความมหัศจรรย์ (Magicism) เป็นเนื้อเดียวกับลักษณะสังคมนิยม (Realism) ขอเท้าความวรรณกรรมแนวหลังสมัยใหม่มีวรรณกรรมสังคมนิยมที่มหัศจรรย์เป็นส่วนหนึ่ง ซึ่งพัฒนาการโดยย่อของต้นกำเนิดสังคมนิยมที่มหัศจรรย์นั้นมีที่พลบดินอเมริกาเป็นแหล่งพัฒนาขึ้น สำนึกในการเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ แรงผลักดันที่จะสร้างวรรณกรรมที่มีเอกลักษณ์ละตินอเมริกันขึ้นมา แรกเริ่มเดิมทีสังคมนิยมที่มหัศจรรย์ปรากฏในงานจิตรกรรม นวนิยายสังคมนิยมที่มหัศจรรย์ที่ถูกพูดถึงอย่างมากปรากฏคือเรื่อง *หนึ่งร้อยปีแห่งความโดดเดี่ยว* ของ กาเบรียล การ์เซีย มาร์เกซ นักเขียนไทยที่นำรูปแบบสังคมนิยมที่มหัศจรรย์ สำหรับอิทธิพลของวาทกรรมสังคมนิยมนั้นมีมากอย่างไม่สามารถเลี่ยงได้แต่สังคมนิยมที่มหัศจรรย์เข้ามาทำหน้าที่กระตุ้นเตือนให้คนตั้งคำถามกับวาทกรรมสังคมนิยม “สังคมนิยมที่มหัศจรรย์ยอมรับว่าวาทกรรมสังคมนิยมมีอิทธิพลต่อโลกทัศน์และการสร้างมโนคติของมนุษย์ในปัจจุบันเป็นอย่างมากจนไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ แต่สังคมนิยมที่มหัศจรรย์ก็ทำหน้าที่เป็นเสมือนวาทกรรมชายขอบที่คอยกระตุ้นเตือนให้คนตระหนักถึงความเป็นอื่นของวาทกรรมหลักและพยายามที่จะตั้งคำถามโต้แย้งกับขีดจำกัดดังกล่าว” (สุรเดช โชติอุดมพันธ์, 2548: 90) ลักษณะสำคัญของสังคมนิยมที่มหัศจรรย์ “หัวใจสำคัญของวรรณกรรมสังคมนิยมที่มหัศจรรย์นั้น คือการที่โลกสองประเภท คือโลกแห่งความเป็นจริง และโลกแห่งความมหัศจรรย์ ดำรงอยู่คู่กันและดำเนินไปภายใต้ตระกูลชุดเดียวกัน” (ชูศักดิ์ ภัทรกุลวณิช, 2558: 377)

ลักษณะสังคมนิยมที่มหัศจรรย์ปรากฏลักษณะความมหัศจรรย์ (Magical) เป็นเนื้อเดียวกับลักษณะสังคมนิยม (Realism) โดยปรากฏความสามารถของเด็กและสัตว์ที่สามารถกระทำการบางอย่างได้ โดยปกติแล้วไม่สามารถทำได้ในโลกความจริงแต่ทำได้เป็นเรื่องปกติในตัวบท จรัสแสงครั้นยังเด็กสามารถว่ายน้ำได้เอง ปรากฏเป็นเรื่องที่คนในครอบครัวเคยตระหนกอกสันเมื่อจรัสแสงกระโจนลงน้ำตามพี่ชาย แต่ก็ว่ายน้ำได้เองจนเป็นเรื่องปกติ “คอยเฝ้าดูจรัสแสงน้องเล็กไม่ให้คลาดสายตา ด้วยครั้งหนึ่งเผลอเผลอไม่ทันมองแค่ครู่ยามเด็กน้อยก็กระโจนตามจงสว่างพี่ชายลงน้ำต่างๆ ยังว่ายน้ำไม่เป็น แต่ในท่ามกลางความตระหนกอกสันครอบครัวก็เห็นเธอแหวกว่ายออกไปราวกับลูกปลา และว่ายน้ำเป็นเองนับแต่นั้นโดยไม่มีใครสอน” (วีรพร นิติประภา, 2561: 50) หรือการที่นกขนิษฐาของชนิดหนึ่งสามารถสื่อสารภาษาขอมโบราณได้โดยไม่มีใครสอน แม้จะสอนก็ไม่อาจจะทำได้ตามตรรกะจริงนอกตัวบท แต่ความมหัศจรรย์นี้เมื่อปรากฏในนวนิยายเป็นเรื่องปกติ เพราะไม่มีใครรู้สึกว่าการที่นกขนิษฐาพูดภาษาขอมโบราณได้เป็นเรื่องแปลก “นกขนิษฐาอร่ามและพูดภาษาขอมโบราณได้โดยไม่มีใครสอน” (วีรพร นิติประภา, 2561: 53) แมวที่พูดโดยไม่ออกเสียง “พวกแมวมันพูดไม่ออกเสียงก็ได้เน้า” (วีรพร นิติประภา, 2561: 41) ยังปรากฏการเกิดขึ้นและหายไปอย่างรวดเร็วของวัตถุบางอย่าง ตำรายาที่ซินแสคองอ่าน เมื่ออ่านจบมันก็ร่อนสลายกลายเป็นธุลีต่อหน้าต่อตา “...ตำราแพทย์โบราณสิบสามเล่มในหอหนึ่งซึ่งซินแสคองขุดเจอในดินกระด้างกลางไร่มันตอนอายุสิบสองพันปีที่อ่านจบพวกมันก็ร่อนสลายกลายเป็นผงธุลีไปต่อหน้าต่อตา แต่หลายปีต่อมามันก็เปลี่ยนเด็กหนุ่มชาวไร่ยากจนให้กลายเป็นซินแสปรุงยาที่มีคนนับหน้าถือตาในดินแดนใต้ไกลโพ้น” (วีรพร นิติประภา, 2561: 180) ความมหัศจรรย์ดังกล่าวไม่ได้เป็นเรื่องน่าแปลกใจสำหรับตัวละคร จะเห็นได้ว่าลักษณะมหัศจรรย์กลมกลืนกับความเป็นสังคมนิยม ตำรายาแพทย์แผนโบราณยังเป็นสัญลักษณ์แทนภูมิปัญญาท้องถิ่น สังคมนิยมที่มหัศจรรย์ได้แสดงให้เห็นความเปลี่ยนแปลงระหว่างความขัดแย้งของสองกระแส คือกระแสความเจริญและภูมิปัญญาท้องถิ่น “พื้นฐานของสังคมนิยมที่มหัศจรรย์ยังคงอยู่ที่ประเด็นการเปลี่ยนแปลงท่ามกลางความขัดแย้งระหว่างกระแสความเจริญและกระแสภูมิปัญญาท้องถิ่น อันนำไปสู่การตั้งคำถามกับแนวคิดเรื่องความเป็นอื่นนั่นเอง” (สุรเดช โชติอุดมพันธ์, 2548: 102)

วงจรถัดขึ้นซ้ำๆ ในตระกูลตั้งนั้นปรากฏลักษณะในหลายรูปแบบ ได้แก่ ตัวละครถูกผูกกับคำสาปและพบจุดจบในรูปแบบคล้ายกันด้วยการจมน้ำ การตั้งชื่อตัวละครซ้ำกัน นอกจากนี้ชื่อคนในครอบครัวมีความหมายไปในทางเกี่ยวกับแสงสว่างกันทั้งบ้าน คนในตระกูลมีลักษณะทางกายภาพและพฤติกรรมที่คล้ายกัน

1.3.1 ตัวละครถูกผูกกับคำสาปและพบจุดจบในรูปแบบคล้ายกันด้วยการจมน้ำ แม้เวลาทางประวัติศาสตร์จะก้าวเดินไปข้างหน้า แต่ตัวละครในครอบครัวพบจุดจบในรูปแบบเดียวกันได้ชี้ให้เห็นถึงวงจรถีชีวิตรูปแบบเดิม เวลาตามประวัติศาสตร์ที่เล่า

คู่ขนานจึงซ้อนทับกับเวลาแบบปรมาณูที่สุดท้ายแล้วเรื่องราวชีวิตของครอบครัวตระกูลตั้งกลายเป็นความทรงจำทางประวัติศาสตร์ เวลาตามประวัติศาสตร์จึงซ้อนทับกับเวลาแบบปรมาณู ความตายของคนในครอบครัวเป็นไปในรูปแบบเดียวกันคือจะต้องตายด้วยการจมน้ำ “ตาทวดตงตระหนักแน่แก่ว่าครอบครัวเขาต้องคำสาป ให้ต้องจบชีวิตด้วยการจมน้ำทุกคน” แม้ตวดตงจะพยายามฆ่าตัวตายนัยหนึ่งคือพยายามหนีคำสาปแต่ไม่สำเร็จ เขาพินขึ้นพบตัวเองอยู่ในโรงใต้กองน้ำแข็งที่ใส่ไว้รักษาสภาพศพ สุดท้ายก็ต้องตายด้วยน้ำแข็งอันเป็นตัวแทนของธาตุน้ำดับชีวิต ทวดเสี้ยมก็สิ้นชีพด้วยกาขาวจิกหมับลงตรงกลางหน้าผากท่ามกลางสายฝน แสดงให้เห็นภาวะความตายที่สัมพันธ์กับน้ำ เจริตศรีตายด้วยการถูกจอบหนีกระหน่ำตีด้วยกระถางบอนไซและกระแทกเธอล้มหงายในน้ำ จรัสแสงก็จมน้ำโคลนขุ่นคลั้กหลังจากถูกจอบหนีบีบแน่นและกดลงสำลักน้ำโคลนจนตาย และตัวละครอื่นๆ ก็เช่นกัน แม้ว่าจงสว่างไม่ใช่ลูกแท้ๆ แต่ก็พบชะตากรรมได้คำสาปนี้เช่นกัน นัยหนึ่งเป็นการยืนยันความเป็นสมาชิกในครอบครัวที่ต้องพบจุดจบในรูปแบบการตายด้วยการจมน้ำทุกคน อีกทั้งการจมน้ำยังเป็นสัญลักษณ์ชวนคิดว่าวันเวลาของตระกูลนี้เดินวนเป็นวงกลม ไม่มีใครสามารถหลุดจากวังวนการสิ้นชีพด้วยน้ำได้แม้แต่ผู้เดียว

นอกจากนี้การตั้งชื่อตัวละครซ้ำกัน เช่น ชื่อลูกซ้ำกับพ่อ นอกจากนี้ชื่อคนในครอบครัวมีความหมายไปในทางเกี่ยวกับแสงสว่างกันทั้งบ้าน ได้แก่ จิตรไสว จงสว่าง เจริตศรี จรัสแสง ชื่อเหล่านี้สอดคล้องกับการตายด้วยการจมน้ำ เพราะตามหลักธาตุน้ำย่อมดับไฟ มีความเป็นไปได้ว่าผู้ประพันธ์จัดสรรให้ชื่อและการตายเป็นสิ่งที่สอดคล้องกันทางความหมายตามธาตุหรือสสารที่เกิดขึ้นตั้งอยู่ด้วยไฟเป็นหลักและดับไปด้วยน้ำ

1.3.2 คนในตระกูลมีลักษณะทางกายภาพและพฤติกรรมที่คล้ายกัน เช่น ดวงตาอ้ำว้างที่เหมือนกันของจงสว่างและระริน การพูดน้อยที่ผู้ชายเป็นกันทั้งบ้าน หมกตัวทำอะไรสักอย่างอยู่หลังบ้าน “จอมจมน้ำบออะไรได้ทีละนานๆ นี่นะกรรมพันธุ์ร้าย ยายศรีว่า ตาทวดตง...จมน้ำความฝังใจจะกลับบ้านเกิดเมืองนอนให้ได้ ตาสว่างก็จมอยู่กับความน้อยเนื้อต่ำใจทั้งชีวิต ตาไสวไม่ใช้คนเก็บเนื้อเก็บตัวก็ยังไม่วายง่วนทำอะไรอยู่ที่กระท่อมนั่นอยู่ได้เป็นปี กระท่อมหลังที่ว่างอยู่หลังบ้าน กว่าจะเห็นก็อาจหลายวันหรือหลายเดือนต่อมา” (วีรพร นิติประภา, 2561: 35) แม้แต่ยายทวดเสี้ยมปากคอเราะร้ายยังเหมือนยายของยายทวดเสี้ยมอีก “ยายของยายทวดเสี้ยมก็นอนพะงาบปรึกษาคนที่เหลือในครอบครัวต่อ [...] ครบหมดทุกสิ่งอย่างก็วกกลับมาตั้งต้นใหม่ ตาบรรดคำผู้ที่ถูกตาจอบไปแล้วซ้ำเป็นคำรบสอง [...] จนตะวันชิงพลบแกก็หยุด กระตุกลมหายใจครอกครัดหนึ่งครั้ง จากนั้นก็เหลืออกตา...ตาย” (วีรพร นิติประภา, 2561: 190) “เรื่องนี้สยปากคอเราะร้ายนี้ครั้งหนึ่งยายทวดเสี้ยมเองก็เป็นคนเปรยว่าเป็นกรรมพันธุ์ ส่งต่อทางสายเลือดลงมาจากแม่ของแม่ของแก” (วีรพร นิติประภา, 2561: 127-128)

ความทรงจำอันเป็นสภาวะซับซ้อน บอกไม่ได้ว่าจริงหรือฝัน หรือในทางกลับกันความจริงก็ถูกผันให้กลายเป็นฝันไปได้และฝันนั้นก็เหมือนจริงมาก จนแยกไม่ออกว่าเรื่องราวที่เกิดขึ้นสิ่งใดจริง เพราะสิ่งที่ไม่น่าจะจริงก็กลับทำให้ดูมีความเป็นไปได้และไม่แปลกแต่อย่างใดที่ภาวะเหมือนฝันจะเป็นความจริง ฉากร่วมรักระหว่างจงสว่างและยี่สุนให้ภาพเหมือนฝัน “แต่เมื่อตื่นไม่พบยี่สุนก็เอาแต่พาล่ามย้าตนว่าทุกอย่างเป็นแค่ฝัน ...อีกความฝันเดียวตาย จนพรายเหงื่อเนียนลหวนเรื่อรางผ่านปลายนิ้วและรอนเร้า รัญจวนผาดผ่าวนรมีปากยังแสบแตกจากจุมพิตอีกครั้ง จงสว่างจึงตระหนัก...ว่ายี่สุนมาจริงๆ และบัดนี้ก็จากไปแล้ว [...] ไม่ จงสว่างไม่แน่ใจ จำไม่ได้ว่ายังหลงเหลือสิ่งใด...ให้ความรู้สึกไหนขยี้กักกลืน จำไม่ได้ว่ารู้สึกอย่างไร หรือยังรู้สึกอะไรได้อยู่อีกหรือไม่” (วีรพร นิติประภา, 2561: 294) หากทว่า ระริน คือตัวแทนของประจักษ์พยานรักที่เกิดตามมา ภาพดวงตาอ้ำว้างเหมือนจงสว่างผู้เป็นพ่อ “ดวงตาอ้ำว้างประจักษ์บิดาผู้ซึ่งไม่เคยรู้ว่าเขามีตัวตนอยู่ในโลก” เส้นแบ่งระหว่างความฝันและความจริงจึงเลือนรางเหมือนไม่มีอยู่จริง

2. ประวัติศาสตร์นิยมแนวใหม่ (new historicism) เป็นคำที่สตีเฟน กรีนแบล็ตต์ (Stephen Greenblatt) เสนอไว้เมื่อปี ค.ศ.1982 เนื่องจากลักษณะประวัติศาสตร์นิยมแนวใหม่ (บ้างก็เรียก นวนประวัติศาสตร์ หรือ ประวัติศาสตร์นิยมใหม่) อาศัยกรอบคิดที่สามารถนำมาใช้กับวรรณกรรมประเภทอื่นได้ด้วย มิใช่แค่วรรณกรรมแนวสังคมนิยมเท่านั้น เปิดพื้นที่ให้กับประเพณีวรรณกรรมสังคมนิยมหัตถ์จรรยาอย่างในนวนิยายเรื่องพุทธศักราชอัสตงกับทรงจำของทรงจำของแมวกุหลาบดำ ทั้งยังทำให้เห็นบทบาทการเป็นผู้กระทำของตัวบทได้ บทความนี้ใช้กรอบแนวคิดของมิเชล ฟูโกต์ ช่วยในการมองประวัติศาสตร์ที่ไม่แนบสนิเป็นเนื้อเดียวกันแต่มีรอยแตกของความไม่ต่อเนื่อง “ฟูโกต์เห็นว่า การเข้าถึงประวัติศาสตร์จริงๆ ต้องเป็นไปในแบบที่แหงวุ่นและเป็นเศษเสี้ยว หากนักประวัติศาสตร์เองที่พยายามเชื่อมโยงส่วนต่างๆ เข้าด้วยกันและทำให้เรื่องเล่าเรียบเนียนสนิท” (สุเรช โชติอุดมพันธ์, 2560:197) แนวคิดของฟูโกต์ช่วยในการทำความเข้าใจการนำเสนอประวัติศาสตร์ผ่านรูปแบบวรรณกรรมที่ต่างจากวาทกรรมประวัติศาสตร์กระแสหลัก โดยผลการศึกษาจึงมีดังต่อไปนี้

2.1 ประวัติศาสตร์ความทรงจำที่ต่างจากประวัติศาสตร์กระแสหลัก ปราบภูลักษณะการทวนกระแสว่าคนจีนในไทยมิได้ประสบความสำเร็จ การให้ภาพของประวัติศาสตร์ที่ต่างออกไปจากกระแสหลักหรือไม่ได้มีการบันทึกไว้ ซึ่งนำไปสู่การตั้งคำถามต่อเรื่องเล่าทางประวัติศาสตร์ การสร้างให้เรื่องเล่าความทรงจำของปัจเจกบุคคลในระดับครอบครัวกลายเป็นประวัติศาสตร์สังคมได้โดยผ่านสื่อสารนิเทศ ตลอดจนขนบการเล่าเรื่องแบบนิทานและความทรงจำที่แหงวุ่นและลักษณะพราเลี่ยนของตัวละครผู้เล่าและผู้ฟังเรื่อง

เล่าส่งให้เกิดการตั้งคำถามกับความเป็นเอกภาพของความทรงจำและประวัติศาสตร์ มีความเป็นไปได้ว่าผู้แต่งอาจจะเล่าประวัติศาสตร์ ความทรงจำที่แท้จริงในประวัติศาสตร์กับภาษาที่ไม่เป็นไปตามไวยากรณ์อีกด้วย การเรียงลำดับคำสลับหลังมาหน้าหรือหน้ามาหลัง ได้สร้างความรู้สึกใหม่ ส่งผลให้ผู้อ่านหลุดจากความเคยชิน เกิดการชะงัก ไม่ต่อเนื่อง การใช้รูปแบบอักษรตัวเอียงแทนการใส่เครื่องหมายอัญประกาศหรืออัญประกาศแทนคำพูดตัวละคร คำพูดของตัวละครจึงกลมกลืนไปกับส่วนอื่นๆ ซึ่งเป็นการแหวกขนบกลวิธีการประพันธ์นวนิยายอย่างที่เคยทำกันมา หรือกล่าวได้ว่าเป็นนวัตกรรมของการสนทนาที่ไม่มีการสนทนา

นวนิยายพุทธศักราชสอดคล้องกับทรงจำของทรงจำของแมวกุหลาบดำเปลี่ยนภาพจำเกี่ยวกับคนจีนพลัดถิ่นในนวนิยายไทยจากการประสบความสำเร็จสู่ความล้มเหลว แหวกขนบเดิมที่เคยทำกันมาซึ่งคนจีนพลัดถิ่นที่ได้รับการนำเสนอในนวนิยายอย่างที่ผ่านมา มามักจะประสบความสำเร็จ

2.2 ภาพถ่ายกับการเชื่อมโยงพื้นที่ความทรงจำ แม้แต่รูปถ่ายครอบครัวก็ไม่ได้ให้ภาพจางสว่างเหมือนพื้นห้อง ภาพที่เห็นพรรณนาความแปลกแยกของจางสว่างไว้ว่า “ข้างหลังคือลูกสามคนยืนเรียงกันเป็นแพ จางสว่างในเสื้อเชิ้ตแขนยาวผูกไทแต่ไม่ได้สวมสูททับ ใบหน้าเป็นเหลี่ยมสันเงียบงัน ริมฝีปากยกหยัก มีคิ้วเข้มหนา กับตาชั้นเดียวรังแต่จะอ้ำอวังขึ้นตามวันที่ทำให้เขาดูต่างจากพื้นห้องคนอื่นออกไปทุกที โดยเฉพาะยิ่งต้องมายืนกลางหว่างน้องสาว” (วีรพร นิติประภา, 2561: 84) ภาพถ่ายไม่ทำให้จางสว่างกลับไปกับพื้นห้อง คำที่ตอกย้ำความต่างท่ามกลางภาพรวมหมู่ที่น่าจะเป็นหนึ่งเดียว ยิ่งเผยให้เห็นว่าภาพถ่ายหลอกตา ลวงจินตนาการ เพราะภาพไม่ได้ย้าเข้าความทรงจำที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทั้งหมด ภาพถ่ายเป็นเพียงบันทึกบางเศษเสี้ยวของชีวิต ดังนั้นภาพถ่ายครอบครัวซึ่งเป็นภาพที่ “สวยงาม” จึงเป็นภาพ “น่าเศร้า” ในขณะเดียวกัน เมื่อพินิจจากบ้านในภาพถ่าย “แหลหะเปื่องหลังห่างไปไม่กี่ก้าวคือบ้านตระหง่านเงื่อมในแดดเรืองจนดูราวกับเปื้อนหยาดน้ำร้อนเปียก” (วีรพร นิติประภา, 2561: 84) ยิ่งเป็นภาพที่ซ้อนทับระหว่างความสวยงาม(แดดเรือง) และน่าเศร้า(เปื้อนหยาดน้ำร้อนเปียก) ในภาพเดียวกัน ก่อนหน้านี้ในบทแรกของนวนิยายได้นำเสนอมุมหลังของจางสว่างซึ่งเป็นเด็กที่ถูกขโมยเลี้ยงและพบความจริงว่าตนไม่ใช่ลูกแท้ๆ จากนั้นแม่(ทวดเสงี่ยม)ก็ปฏิบัติเอาใจลูกแท้ๆ อย่างออกนอกหน้าผู้อ่านต่างรับรู้ถึงความทรงจำแห่งสุดกลก่อนหน้านั้น ภาพถ่ายครอบครัวจึงมีได้ดังตามอย่างที่เห็น

แผนที่ระหว่างตัวเมืองกับบ้านซึ่งถูกวาดโดยช่างเขียนโปสเตอร์หนัง ถนนลูกรังสี่ตะวันรอนตอนหน้าหนาวที่ทอดเคี้ยวคดกลางป่ากระถินณรงค์ แต่งแต้มสีลงไปนอกจากเหมือนภาพประกอบหนังสือนิทานของฝรั่งแล้ว ที่สำคัญ “เหมือนของจริงยิ่งกะรูปถ่ายยังนั่นแหละ” (วีรพร นิติประภา, 2561: 86) แสดงให้เห็นการวาดภาพที่เหมือนจริงมาก ทลายเส้นแบ่งระหว่างของจริงและไม่จริงด้วยการทำให้ภาพวาดดูเหมือนรูปถ่าย

ภาพถ่ายเชื่อมโยงพื้นที่ในภาพเข้ากับพื้นที่จริง ผูกต่อความทรงจำอย่างต่อเนื่อง เพราะภาพถ่ายได้ทำหน้าที่พื้นฐานของการเตือนความจำ ตลอดจนส่งผลสืบเนื่องต่อการเกิดขึ้นของประวัติศาสตร์ เมื่อความทรงจำแหวนวินหรือไม่ปะติดปะต่อ ไม่ต่อเนื่องจากเรื่องเล่าในรูปแบบคล้ายนิทานที่ย้ายศรี(ผู้ใหญ่) เล่าให้เด็ก(หนูดาว)ได้ฟัง และจากการที่ตัวละครที่อยู่ในเหตุการณ์ได้ตายจากไปทีละคนจนหมดสิ้นทั้งตระกูล ส่งผลให้ไม่มีใครที่ยังอยู่เป็นประจักษ์พยานของความทรงจำที่เป็นเอกภาพ การรับรู้ความทรงจำที่ไม่ปะติดปะต่อกันเป็นเอกภาพ อย่างที่ย้ายศรีเล่า และยายศรีมีก็จะหายไป เกิดความปราถนาอยู่หลายครั้งเมื่อดาวร้องเรียก ทั้งยังเป็นมุมมองผู้เล่าที่ ณ ห้วงขณะที่เล่าไม่ใช่มนุษย์ แต่เป็นวิญญาณหรือลักษณะเหมือนผี เมื่อผู้เล่าไม่ใช่มนุษย์ปกติ ผู้อ่านจึงตั้งคำถามกับความน่าเชื่อถือของเรื่องเล่าของความทรงจำในระดับปัจเจกและนำไปสู่การตั้งคำถามกับประวัติศาสตร์ที่เกิดจากการตายของความทรงจำหรือภาพความทรงจำที่ไม่สมบูรณ์หรือแหวนวิน การสร้างให้เรื่องเล่าความทรงจำของปัจเจกบุคคลในระดับครอบครัวกลายมาเป็นประวัติศาสตร์สังคมได้โดยผ่านสื่อสารนิเทศ ภาพถ่ายได้ช่วยให้ความทรงจำถูกมองเห็น แต่ภาพถ่ายแม้จะสวยงามดังภาพครอบครัวตระกูลตั้งแต่ก็เป็นภาพน่าเศร้าขณะเดียวกันดังที่กล่าวแล้ว การสื่อความเศร้านั้นก็มีใช้ความตั้งใจตั้งต้นของการถ่ายภาพครอบครัว หากย้อนไปดูคำประกาศคณะกรรมการตัดสินรางวัลซีไรต์ “มีทั้งเรื่องทีเลือกจะเล่าและเรื่องทีเลือกจะลืม” เรื่องทีเลือกจะเล่าคือภาพความสุข แต่ก็เป็นการเล่าภาพความทุกข์โดยมิได้เจตนา และก็ไม่ใช้เจตนาธรรมณ์ของครอบครัวนี้เช่นกันที่ความทรงจำของครอบครัวจะกลายเป็นความทรงจำของโลกใบนี้ รูปชุดนั้นถูกขายต่ออีกหลายทอดกว่าจะตกมาถึงมืออาจารย์สอนประวัติศาสตร์คนหนึ่ง ซึ่งهماซื้อพวกมันจากแผงหนังสือเก่าเอามาเก็บไว้เฉยๆ ไม่ได้ทำอะไร กระทั่งตายจาก... ลูกชายเข้าไปเก็บบ้านเจอภาพพวกนั้นเข้าก็ถึงเอามาเก็บรักษาซักรูปปาวสานในรูปข้อมูลตัวเลขฐานสองอันซับซ้อน แล้วคนทั่วโลกก็ถึงมีโอกาสดูเห็นเศษเสี้ยวว่าแหวนของห้วงเวลาแห่งสงครามอันเยือกเย็นในอุษาคเนย์...ผ่านวิทยาการสารนิเทศ (วีรพร นิติประภา, 2561: 400) เมื่อรูป “ถูกขายต่อ” จนมาถึงมือลูกชายของอาจารย์สอนประวัติศาสตร์ แสดงให้เห็นอิทธิพลของทุนนิยมและบริโภคนิยมและวิทยาการสารนิเทศในฐานะเป็นสื่อทรงอิทธิพลยิ่งของโลกใบนี้ เผยให้เห็นว่าความทรงจำแม้จะเคยเป็นของคนในครอบครัวซึ่งเป็นคนกลุ่มเล็กๆ แต่เมื่อความทรงจำนั้นผ่านสื่อ คนทั่วโลกสามารถเข้าถึง ความทรงจำในระดับปัจเจกบุคคลภายในครอบครัวจึงกลายเป็นความทรงจำทางประวัติศาสตร์หรือความทรงจำร่วมกันในระดับสาธารณะ(public memory) เมื่อนวนิยายพุทธศักราชอัสตงฯ ได้รับรางวัลซีไรต์ ในฐานะวรรณกรรมชิ้นทำเนียบ จากเรื่องเล่าว่าด้วยความทรงจำครอบครัวจึงกลายเป็นความทรงจำแห่งชาติ (national memory)

สรุปผลการศึกษา

นวนิยายเรื่อง *พุทธศักราชอัสดงกับทรงจำของทรงจำของแมวกุหลาบดำ* เป็นนวนิยายที่ทวนกระแสทั้งกลวิธีการประพันธ์ เนื้อหา และแนวคิด ในส่วนกลวิธีการประพันธ์ทำให้นวนิยายหรือประเภทวรรณกรรมมีลักษณะผสมผสาน คตินิยมหลังสมัยใหม่ปรากฏ แนวคิดความจริง-ความลวง อันยอกย้อนผ่านเรื่องเล่าของตัวละครกับการรับรู้ความจริง อาทิความจริงเชิงประจักษ์ ปฏิเสธความจริง แบบ universal คตินิยมสังคมนิยมมหัศจรรย์ (Magical Realism) ความมหัศจรรย์ (Magicism) กลมกลืนสังคมนิยม (Realism) ในส่วนเนื้อหา วรรณกรรมได้ทำหน้าที่สร้างเรื่องเล่าอีกชุดหนึ่ง ทวนกระแสว่าคนจีนในไทยมิได้ประสบความสำเร็จและไม่ได้มีสำนึกของความเป็นไทย ปฏิเสธที่จะกลืนกลายเป็นแผ่นดินไทย การให้ภาพของประวัติศาสตร์ที่ต่างออกไปจากกระแสหลักหรือไม่ได้มีการบันทึกไว้ ซึ่งนำไปสู่การตั้งคำถามต่อเรื่องเล่าทางประวัติศาสตร์ การสร้างให้เรื่องเล่าความทรงจำปัจเจกบุคคลในระดับครอบครัวกลายมาเป็นประวัติศาสตร์ สังคมได้โดยผ่านสื่อสารนิเทศ ตลอดจนขนบการเล่าเรื่องแบบนิทานและความทรงจำที่แหวนเวียนและลักษณะพราเลี่ยนของตัวละครผู้เล่าและผู้ฟังเรื่องเล่า ส่งผลให้เกิดการตั้งคำถามกับความเป็นเอกภาพของความทรงจำและประวัติศาสตร์ วรรณกรรมจึงมีอำนาจบั่นทอนวาทกรรมที่ไหลเวียนในสังคม

อภิปรายผลการศึกษา

จากผลการศึกษาที่ตอบวัตถุประสงค์ข้อที่หนึ่งนั้นความจริงคือสิ่งที่คนยอมรับว่าเป็นความจริง โดยมีทั้งความจริงในรูปแบบ ความเชื่อและความจริงเชิงประจักษ์ อิทธิพลของสื่อที่สามารถสร้างความจริงให้คนยอมรับว่าจริงโดยยังมีต้องมีประสบการณ์จริง และการผสมผสานความมหัศจรรย์และสังคมนิยม มีเป้าหมายนำให้อ่านตั้งคำถามกับข้อมูลกระแสวาทกรรมกระแสหลักในสังคม เปิดพื้นที่ให้กับความจริงที่หลากหลาย ต้องการส่งสารให้อ่านตรวจสอบความคิดความเชื่อเกี่ยวกับความจริงของตนและวาทกรรมประวัติศาสตร์ อีกทั้งสังคมนิยมมหัศจรรย์ในนวนิยายนี้เป็นอีกตัวอย่างหนึ่งในบริบทวรรณกรรมไทยที่สามารถถูกอธิบายไปได้กับบทความเรื่องสังคมนิยมมหัศจรรย์ในวรรณกรรมไทยก็ว่าวาทกรรมแห่งความเป็นอื่นของสุเรศ โขติอุดมพันธ์ มุ่งศึกษาการนำรูปแบบสังคมนิยมมหัศจรรย์มาใช้ในบริบทวรรณกรรมไทย พบว่ามีการประยุกต์ใช้ที่แตกต่างกันตามแต่แก่นเรื่องของวรรณกรรมแต่พื้นฐานของสังคมนิยมมหัศจรรย์ก็ยังคงอยู่ นวนิยายเรื่องนี้ใช้ขนบการเล่าเรื่องแบบนิทาน เกิดลักษณะการเล่าแบบง่าย ย้ายศรีเล่าให้หนูดาวฟัง ทั้งตัวละคร ย้ายศรีและดาวในฐานะที่เป็นผู้เล่าและฟังนิทานเป็นตัวละครที่มีลักษณะกำกวม ตัวบททำให้คิดไปได้ว่าดาวคือเด็กในท้องของระรินและระพินทร์ ซึ่งถือเป็นคนในครอบครัวเดียวกันสังวาสกันและได้หนูดาวเป็นลูกในท้องและตายทั้งกลม ในขณะที่ย้ายศรีนั้นตัวบททำให้ผู้อ่านคิดไปได้ว่าเป็นเจริตศรี ลูกที่แม่ไม่รัก ซึ่งเจริตศรีตายไปแล้วเช่นกัน รอยแผลเหนือคิ้วตรงกับลักษณะการตายด้วย “ในวินาทีที่จohntคว่ากระถางบอนไซแปะก๊วยซึ่งตาวอดตงหอบหิ้วกลับมาจากเมืองจีนกระหน้าลงตรงเหนือคิ้วสุดแรง จากนั้นก็กระแทกผลึกเจอลมหายใจลงในน้ำ รวากับหุ่มทั้ง” (วีรพร นิติประภา, 2561: 415) เช่นนั้นแล้วทั้งย้ายศรีและหนูดาวก็มีลักษณะคล้าย “ผี” หรือวิญญาณที่มีได้สำเนียงว่าตนคือผี แต่ยังคงคิดและทำเหมือนเป็นมนุษย์ที่ยังมีชีวิตอยู่ โดยย้ายศรีเล่า/หนูดาวฟังเหมือนผู้ใหญ่เล่านิทานให้เด็กฟัง และความทรงจำที่แหวนเวียนและลักษณะพราเลี่ยนของตัวละครผู้เล่าและผู้ฟังเรื่องเล่าส่งผลให้เกิดการตั้งคำถามกับความเป็นเอกภาพของความทรงจำและประวัติศาสตร์

ข้อเสนอแนะ

ควรนำผลการศึกษาดังกล่าวมาตั้งต้นสู่การศึกษาเปรียบเทียบกับวรรณกรรมเรื่องอื่นในยุคสมัยเดียวกัน ที่สามารถอธิบายแนวคิดหลังสมัยใหม่และประวัติศาสตร์นิยมแนวใหม่ เพื่อให้เห็นความเชื่อมโยงกับวรรณกรรมอื่นและในฐานะผลผลิตของยุคสมัยเดียวกัน ซึ่งอาจมีลักษณะสากลร่วมกันบางประการและความแตกต่างที่อาจพบในรายละเอียดของการวิเคราะห์ที่อาจทำให้เห็นความเป็นไปได้แบบอื่นภายใต้การศึกษาเกี่ยวกับคตินิยมหลังสมัยใหม่และประวัติศาสตร์นิยมแนวใหม่

รายการอ้างอิง

- จิระเดช โอภาสพันธุ์วงศ์. (2562). *หัวใจนักเขียนในเขาวงกต*. <<https://www.readthecloud.co/veeraporn-uthis/>> (สืบค้นเมื่อ 5 กุมภาพันธ์ 2564).
- ชูศักดิ์ ภัทรกุลวณิช. (2558). *อ่านใหม่*. กรุงเทพฯ: อ่าน.
- _____. (2558). *อ่าน(ไม่)เอาเรื่อง*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: อ่าน.
- ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. (2554). *แนะนำสกุลความคิดหลังโครงสร้างนิยม*. กรุงเทพฯ: สมมติ.
- วีรพร นิติประภา. (2561). *พุทธศักราชอัสดงกับทรงจำของทรงจำของแมวกุหลาบดำ*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: มติชน.

- สุรเดช โชติอุดมพันธ์. (2560). ทฤษฎีวรรณคดีวิจารณ์ตะวันตกในคริสต์ศตวรรษที่ 20. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2548). สัจนิยมมหัศจรรย์ในวรรณกรรมไทยกับวาทกรรมแห่งความเป็นอื่น. วารสารอักษรศาสตร์, 34(2), 84 - 106.